

graspieper, leeuwerik. Op 6 Januari 1923 hadden we reusachtige zwermen van spreeuwen in het Naardermeer; waren dat wintergasten of voorjaarstrekkers?

De snavels van de musschen worden donker, die van de spreeuwen worden geel. De kokmeeuwen beginnen donkere koppen te krijgen, sommige veel eerder dan andere. Bij de éénjarigen, (die met den zwarten staartzoom) is van die verandering nog in het geheel niets te bespeuren.

Het heele najaar door en ook in December, Januari ontkiemen allerlei zaden o.a. bereklauw, fluitekruid, kleefkruid, Judaspenning. Merkwaardig, zooals deze kiemplantjes harde vorst weten te doorstaan.

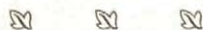
Heel bekende verschijnselen bij vorst zijn het donker worden van klimopbladeren, het stijf neerslaan van bladeren van aucuba, rhododendron, laurierkers, het ineenschrompelen van bladmossen en eikvaren. Mannetjesvaren en stekelvaren, die in de bosschen nog lang groen bleven, gaan nu ook verschrompelen, herstellen zich daarna dikwijls niet meer.

De kraaien werken heele stukken bosch om, zoekende naar insecten en larven onder het mos. Als wij zoeken naar overwinterende insecten, lukt het soms om heele gezelschappen van kevers aan te treffen: soms verschillende soorten van loopkever bij elkaar (Carabus-soorten), ook haantjes en onzelveheerbeestjes. Over de ligging van dergelijke overwinteringsplaatsen weet ik niet veel te vertellen. Ik vond er wel aan den voet van boomstammen tusschen de groote wortels, een paar decimeters diep. De onzelveheerbeestjes houden van hoog en droog. Fabre vertelt, dat de Ruige Rupsdooder (*Ammophila hirsuta*) in Zuid Frankrijk gezellig overwintert. Bij ons is dat nog niet waargenomen.

Op zachte dagen komen honigbijen uit hun korven en in de zon koesteren zich enkele vliegen op de muur: de blauwe *Pollenia*'s en de blinde bij, *Eristalis tenax*.

Wat doet de egel? Hij lijkt toch wel geregeld te overwinteren. Verleden jaar op het Kerkhof te Bloemendaal overwinterde er een *boven* den grond in een groot nest, dat hij zich in een rozenstruik had gebouwd. Maar ik kom in Januari toch ook wel egeltjes tegen, die rondsuffelen langs begroeide hellingen. Dan vliegt ook soms een enkele smalvleugel-vleermuis en wintervlindertjes fladderen langs de hagen. Doch dat zijn slechts enkele oogenblikken en het gebeurt lang niet elk jaar.

Vrijwel altijd vinden we in Januari bloeiend: madelief, kruiskruid, vogelmuur, paarse doove-netel, gevlekte doovenetel, voorjaarsvroegeling. JAC. P. TH.

BOEKBESPREKING.

Dr. JAC. P. THIJSSSE. *De Bloemen en haar Vrienden*. Uitgave Verkade's Fabrieken N.V., Zaan-dam 1934.

In het nummer van 1 Maart 1931 van dit tijdschrift vertelt Dr. Thijsse van zijn eersten morgen in Indië. Hij ging op een stoel in den tuin zitten, „en wachtte op de gewone manier op de dingen, die zouden gebeuren”. En het duurde geen 5 minuten, of Dr. Thijsse zag een paar rijstvogeltjes aan het bouwen in een conifeertje. Er kwamen „prijndjaks” en „koetilangs”, druk doende op de groote oranjebloemen van de *Spathodea*. Javaansche honigbijen met een stuifmeelbroekje aan de achterpooten, een reusachtige, blauwzwarte houtbij, een groote wesp, zwart met een breeden oranje band zwierven tusschen de *Thunbergia*'s. En opeens was daar een honigvogeltje, dat zijn gebogen snavel dipte in de oranje bloemen van de *Lantana*. Geen passage van Dr. Thijsse heeft mij ooit zoo getroffen. Ik had tot op dat moment altijd met graagte reisverhalen van botanici gelezen, doch van nu af voelde ik daarin haast immer een groote leegte: er kwamen, behalve bloedzuigers en muskieten, bijna geen dieren, vooral geen vogels en insecten in voor.

De onderzoekers waren op excursie gegaan, benieuwd naar voor hen nieuwe soorten en vormen en hadden zich dikwijls niet de rust gegund, om eens af te wachten, wat ook wel een groote kunst is, vooral in een groot en onnoemelijk rijk land.

Ook wij in Nederland gaan immer, en dan nog dikwijls in groote kudden, „op excursie”. En wanneer wij dit nieuwe album opslaan, is het of Dr. Thijssse ons, nadat wij pas vertrokken zijn voor een grooten tocht, bij de mouw tegenhoudt en ons er op opmerkzaam maakt „dat het zoo goed is om eens stil te staan om te zien, wat er gebeurt: hoe de bloemen afhankelijk zijn niet alleen van weer en wind, maar vele harer ook van allerhand gedierte”.

Het is deze kunst, die het Dr. Thijssse zou mogelijk maken eenige dikke deelen te schrijven „over een klein stadstuintje in de Helmerstraat”. Inmiddels staat geen schutting achter de honderden fijne waarnemingen, welke hier vermeld zijn, doch het is of wij telkens op een ander mooi punt in het Nederlandsche landschap zitten, zoodat wij ons hoofd maar hoeven op te heffen, om de St. Jansberg bij Mook gewaar te worden, of het uitzicht te hebben over de duinen van Kennemerland of de wijde vlakten van Texel.

In dit boek wordt de weg gewezen naar een wereld vol schoonheid en vol problemen, waaraan wij dagelijks voorbijloopen, doch welke slechts toegankelijk is, voor diegenen, die de rust om af te wachten, den liefdevollen eerbied voor het object, en de kunst om zich te concentreeren bezitten.

Belangrijker dan alle incidenteele feiten is voor ons de gezindheid, welke uit het boek straalt.

Met „Omgang met planten” is het een hoofdstuk uit een nieuwe „Bijbel der Natuur”, waaruit wij allen telkens weer een kapittel moeten lezen, om betere waarnemers, betere biologen te worden.

Er is wel geen Verkade's-album, waarbij de illustratie den tekst zoo aanvult. Het lijkt mij voor de schilders J. Voerman, C. Rol en H. Rol geen geringe taak geweest, om zich aan dit onderwerp aan te passen.

Men moet dat niet als iets vanzelfsprekends accepteren, doch dankbaar constateeren, dat ook dit concentratie en verdieping heeft gekost.

Het is een onbegonnen werk om de „mooie” plaatjes aan te geven. Wie ervaren wil, hoe knap deze plaatjes feitelijk gecomponeerd zijn, moet deze weken eens letten op de ongekleurde reproducties, welke in kranten en tijdschriften bij de besprekingen verschijnen.

De band is geteekend door C. Rol, en blijkbaar geïnspireerd op een plaatje van H. Rol: klein hoefblad met kleine vos, waaruit een Hollandsche voorjaarsdag ons tegemoet komt.

Er zullen menschen zijn, die de vlinder op de kaft teorsch zullen vinden, doch vorm, kleur en uitvoering zijn prachtig.

Van C. Rol is ook de groote penteekening tegenover het titelblad. Men zou wenschen, dat hiervan een aantal afdrukken op speciaal papier zouden worden gemaakt.

De samenstelling en afwerking is weer uiterst verzorgd. Eén opmerking zij mij vergund. In vergelijking met het eerste Aquariumalbum is het gekozen lettertype wat zwaar en nadrukkelijk. Wanneer men lang achter elkaar leest, werkt het wat vermoeiend.

Men is langzamerhand door deze wijze van uitgeven zoo verwend, dat men zich er nauwelijks meer van bewust is, dat men feitelijk onmatige eischen gaat stellen.

Ik heb mij daaraan nu ook weer bezondigd. Des te grooter is de vreugde, wanneer men dan tot de conclusie komt, dat dit nieuwe album weer iets kostelijks is, dat men iedereen wel in handen zou willen duwen.

Oegstgeest.

J. W. VAN DIEREN.

Dr. E. REINDERS. *Leerboek der Plantkunde*. 2 dln. 310 en 288 pp.; 578 illustraties en 26 gekleurde platen. Groningen. J. B. Wolters. geb. f 4.90 per deel.

Deel II draagt op zijn titelblad het veelbelovend adagium: „elck wat wils”. De auteur heeft op veler verlangen de „Hoofdlijnen der Natuurlijke Historie”, die vroeger het tweede deel

vormden, vervangen door een nieuwe bewerking, die meer aansluit bij de behoeften van de Hoogere Burgerscholen. De Hoofdlijnen blijven dan nog altijd bestaan voor de B-afdeeling van het gymnasium. Dit tweede deel bevat nu de celleer, weefselleer, bastaardeering, afstamming, plantenphysiologie, plantengeografie (floristiek en successies) en eindelijk de thallophyten. Dan volgen samenvattingen en een hoofdstukje over biologie en praktijk, waarin, en dat is helaas in onze dagen niet overbodig, de groote praktische waarde van de biologie in 't licht wordt gesteld.

De nieuwe hoofdstukken zijn geheel op peil met de rest van dit origineele en voortreffelijke leerboek. Alleen is het „landschappelijk” element mij nog wat te schetsmatig. T.

Dr. J. M. GEERTS. *Leerboek der Plantkunde*. Eerste deel 14de druk, 180 pp., 220 fig. Groningen. J. B. Wolters. Prijs geb. f 2.90.

Ook dit boek hebben wij al dikwijls geprezen. Onze genegenheid voor den knappen auteur wordt in niet geringe mate versterkt door den volgenden passus uit het voorbericht.

„In verschillende leerboeken, die na dien tijd zijn verschenen werden deze onderwerpen (erfelijkheidsleer) ook opgenomen, zoodat ik gerust mag zeggen, dat deze nieuwe leerstof is ingeburgerd. Dat zij veel te lang in de oudere boeken ontbroken heeft, wordt wel zeer duidelijk gedemonstreerd door den strijd, die nu, in 1933, nog door de biologen moet worden gevoerd om het vak plant- en dierkunde niet van zijn plaats op het leerplan te laten verdringen.

„Vermoedelijk hebben de Heeren, van wie deze voorstellen (ter beperking van het onderwijs in de biologie) uitgaan, zelf vroeger in de plant- en dierkundelessen weinig inzicht gekregen in de belangrijke rol van planten en dieren in de natuur. Kennis van de levensprocessen zelf en van de wetten, welke in de levende natuur gelden, is ook voor een goed begrip van de menschenmaatschappij en van de verschillende maatregelen, welke op hygiënisch en sociaal gebied genomen worden of worden voorgesteld beslist noodzakelijk. Eveneens steunt daarop het inzicht in den modernen land- en tuinbouw. Wanneer zij dit wel in hun schooljaren hadden opgenomen, dan zouden naar mijn overtuiging dergelijke voorstellen nooit gedaan zijn”.

Inderdaad is het misdadig, om te beknibbelen op het onderwijs in de biologie op onze middelbare scholen, lycea en gymnasia. En nog veel en veel erger is het, dat bij de opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen de biologie nog veel minder tot haar recht komt. Daarmee wordt groot onrecht aangedaan aan de jeugd en de ontwikkeling en beschaving van ons volk beperkt.

JAC. P. TH.

Kalender voor 1934. Uitgave van den Nederlandschen Jeugdbond voor Natuurstudie. Voor leden f 1.—, voor niet-leden f 1.50. Waar niet in den boekhandel aanwezig, dan bij Mej. W. Kreger, Goudsbloemlaan 16 den Haag (postrekening 208148 of bij de Afd. Amsterdam VI van de N. J. N. 2e Helmersstraat 44 (gemeentegiro 1335). Toezending franco.

De Kalender is alweer mooier dan vorige jaren; formaat en indeeling zijn veel beter. De foto's, uitsluitend werk van leden van de N. J. N. zijn uitmuntend en er is een goede verscheidenheid in de keus der onderwerpen. Niet alleen voor N. J. N.-ers, maar voor iedereen een zeer begerenswaardige kalender.

JAC. P. TH.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

De Wolhandkrab in Groningen en Friesland. Van het Zoölogisch Laboratorium te Groningen ontvingen wij het rapport van een in 1932 ingestelde enquête betreffende het voorkomen van de Wolhandkrab in Groningen en Friesland door L. F. Kamps en Dr. J. P. Otto. Wij betuigen voor deze toezending onzen hartelijken dank.

Deze enquête heeft zeer belangrijke resultaten opgeleverd. Er kwamen antwoorden in van